

Лещук Галина Василівна,

д. е. н., професор кафедри кафедра обліку і аудиту,

Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника

БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

На сучасному етапі розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) актуалізуються питання бюджетно-фінансової децентралізації, оскільки на практиці існує чимало проблемних аспектів із наповненням бюджету ОТГ, формуванням фінансових ресурсів, достатніх для належного фінансування потреб громад, реалізації програми їх соціально-економічного, інфраструктурного та технологічного розвитку, реалізуванням нових інвестиційних проєктів, пошуком потенційних інвесторів тощо.

Загалом, модель міжбюджетних відносин, що існувала в Україні протягом років незалежності, продемонструвала свою низьку ефективність, оскільки більш платоспроможні регіони змушені були віддавати власні кошти на користь неплатоспроможних задля збалансування бюджетів останніх, тим самим полишаючи стимули економічного зростання як для одних, так і для інших. Нова система бюджетного регулювання покликана створити стимули для місцевого самоврядування більше заробляти та розраховувати на власні фінансові ресурси [1, с. 49].

Слід також відмітити, що зростання частки державних трансфертів у доходах місцевих бюджетів свідчить про значну залежність місцевих бюджетів від Державного та недостатність обсягу власних і закріплених доходів для виконання самоврядних та делегованих повноважень. Тобто міжбюджетні трансферти залишаються гарантами фінансової спроможності бюджетів місцевих органів влади, які їх отримують. Така тенденція є наслідком недосконалого розподілу дохідно-видаткових повноважень між рівнями управління, а також

слабкої мобілізації доходної частини місцевих бюджетів через низький розвиток економічного простору держави [2, с. 26].

Узагальнено джерелами фінансових ресурсів ОТГ можуть бути: власні доходи бюджету; кошти Державного фонду регіонального розвитку; кошти державної субвенції на розвиток інфраструктури ОТГ та інвестиції.

При цьому на практиці не всі джерела фінансових ресурсів ОТГ є задіяними, оскільки існує чимало проблем фінансового, інвестиційного, організаційного та інформаційного характеру, зокрема: диференційований підхід за рівнем бюджетної забезпеченості ОТГ; низький рівень фінансового планування та прогнозування розвитку ОТГ; недосконале бюджетування ОТГ, що зумовлює виникнення неефективної структури місцевих бюджетів; низькі обсяги доходів ОТГ; перевищення витрат на утримання та обслуговування комунальних підприємств над їхніми надходженнями зумовлює виникнення збиткових об'єктів; відсутність спеціальних програм кредитування саме для ОТГ та високі кредитні ставки зумовлюють невикористання інструментарію банківського кредитування; значна кількість інфраструктурних об'єктів, які громади повинні взяти на баланс, не мають оформлених належним чином установчих документів; невизначеність стратегічних пріоритетів розвитку ОТГ та генерального плану розвитку території; відсутність кваліфікованих фахівців – інвестиційних менеджерів/інвестиційних відділів; недостатність інформації про промислові об'єкти та відсутність реєстру таких об'єктів; відсутність інвестиційних пропозицій про земельні ділянки («greenfield») та об'єкти промислової нерухомості («brownfield») адміністративно-територіальної одиниці; відсутність інвестиційного паспорта або низька його практична цінність; відсутність на веб-сайтах ОТГ інформації про конкретні інвестиційні проекти як такі, що були реалізовані і такі, що пропонуються потенційним інвесторам; малоефективна інформаційна політика ОТГ на веб-порталах, в соціальних мережах; недостатня кількість промоційних заходів; відсутність заходів щодо налагодження комунікації з бізнес-спільнотою регіону.

При цьому необхідно відмітити, що наведені проблемні аспекти є взаємозалежні, оскільки до прикладу при вирішенні питань інформаційного та бюджетно-фінансового напрямків ОТГ автоматично підвищується інвестиційний потенціал адміністративно-територіальної одиниці та зацікавленість потенційних інвесторів, що відповідно впливатиме на рівень інвестиційного забезпечення регіону та реалізування інвестиційних проектів тощо.

Від так, наведені проблемні аспекти бюджетної децентралізації ОТГ дозволяють визначити наступні пропозиції задля підвищення ефективності їх фінансового забезпечення:

1. Для підвищення фінансового забезпечення ОТГ необхідне створення та системне оновлення веб-платформ ОТГ, співпраця з ОДА та агенціями регіонального розвитку, іншими інвестиційними фондами та фондами співфінансування. В цьому аспекті діджиталізація - один з ключових факторів підсилення успіхів ОТГ у впровадженні реформ. Сучасні офіційні сайти громад дозволяють налагоджувати контакт з усіма аудиторіями - від місцевих мешканців до бізнесу, інвесторів та туристів, тому сайти обов'язково повинні бути різними мовами. Оскільки пріоритети громад змінюються швидко, тому офіційні сайти повинні оперативно адаптуватися до нових тенденцій. До прикладу, за цим принципом створена платформа Dosvit, з якою працюють громади Програми DOBRE. Завдяки Dosvit громади отримують можливість створити офіційні сайти, наповнити базовими даними та далі рухатися відповідно до пріоритетів.

2. Важливим аспектом є саме територіальне партнерство, тобто пошук та співпраця із зовнішніми інвесторами та налагодження комунікацій з бізнес-спільнотою регіону (потенційні внутрішні інвестори). При цьому, внутрішні інвестори ОТГ (кошти місцевих підприємств, організацій та приватних осіб, які функціонують/проживають на її території) – це концептуальна основа інвестиційного забезпечення територіальної громади, оскільки їх мотивація, а від так і покращення умов адміністративно-територіальної одиниці визначена локацією (місце їх функціонування/проживання).

3. Максимальне сприяння розвитку місцевого бізнесу та виробництва товарів та послуг, що зумовить не лише збільшення обсягу продажів продуктів місцевих виробників та створення нових робочих місць, в тому числі за рахунок самозайнятості, а й сплату податків до бюджету ОТГ.

4. Громадам варто генерувати інформацію та користуватись усіма доступними інформаційними ресурсами, розповідати про життя людей, презентувати можливості та інвестиційні об'єкти і працювати над брендом території, що відповідно скоротить шлях до інвестора і зробить ОТГ впізнаваною в інформаційному полі, тобто використовувати увесь інструментарій територіального брендингу.

5. Один із перспективних напрямків фінансового забезпечення ОТГ – це залучення енергетичних інвестицій. До прикладу, в Україні діє проект GIZ «Енергоефективність у громадах II», який дозволяє отримати технічну підтримку у створенні інтегрованих систем енергетичного менеджменту, консультативну, методичну та іншу допомогу. Одним із найбільш ефективних джерел залучення громадами коштів є також встановлення сонячних панелей на території ОТГ. Окрім прямих платежів до бюджету (прибутковий податок з громадян, які працюють на підприємстві, і податок на землю), реальна можливість отримати і додаткову допомогу у вигляді разових внесків та платежів інвесторів.

6. Формування інвестиційних пропозицій для потенційних інвесторів у впровадженні енергоефективних технологій на території ОТГ (до прикладу, розвиток зеленої енергетики, виготовлення альтернативного палива (пілети, брикети), застосування новітніх технологій (автоматизація виробництва, контроль використання ресурсів і ін. тощо) може зацікавити іноземних інвесторів, які володіють новітніми технологіями у цих сферах.

7. Впровадження державно-приватного партнерства (ДПП) як системного співробітництва між органами влади та підприємствами приватного сектору з метою генерування ресурсів для реалізації інфраструктурних проектів. У межах ДПП відбувається розподіл видатків, ризиків та майбутніх прибутків між публічним і приватним учасниками партнерства, що відповідно надає можливості

для забезпечення потреб економічного розвитку за рахунок інвестиційних коштів, не втрачаючи впливу на об'єкти інфраструктури та контролю за ними.

8. Максимізація співпраці ОТГ із різноманітними інвестиційними фондами та фондами співфінансування, до прикладу: держаний фонд регіонального розвитку (ДФРР), який передбачає фінансування проєктів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації; фонди «Відродження» та «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) сприяють фінансуванню ОТГ для реалізації проєктів, що переконують у своєму довгостроковому існуванні та корисності для населення і загалом економічної інфраструктури України; фонд стратегічних інвестицій та їх Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку» («Агросільрозвиток») надає гранти на впровадження місцевих ініціатив та інвестиційних проєктів в ОТГ; проєкт «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (Decentralization Offering Better Results and Efficiency – DOBRE), що підтримує добру практику місцевого самоврядування в ОТГ та допомогу громадянам та громадянському суспільству в конструктивній взаємодії з органами врядування та формуванні вимог щодо прозорості та послуг.

Отже, підвищення ефективності бюджетно-фінансової децентралізації - це один з найважливіших факторів сталого розвитку ОТГ на сучасному етапі, що може бути досягнуто лише шляхом територіального партнерства усіх учасників даного процесу та створенням сприятливого інвестиційного клімату.

Література:

1. Онищенко В. В. Особливості бюджетної децентралізації в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / В. В. Онищенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 12 (2). - С. 45-50. - Режим доступу: http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/11.pdf.

2. Дребот Н. П., Семененко І. Б. Реформа децентралізації в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2019, т. 29, № 4. С. 24–27.